

АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Полторак А.С., д-р екон. наук, професор

e-mail: poltorak@mnaeu.edu.ua

Рибачук В.П., канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. Проаналізовано розподіл загроз підсистемам економічної безпеки України в умовах воєнного стану. Наголошено на високому рівні ризику таких загроз: показники дефіциту державного бюджету та зростання державного боргу й видатків на його обслуговування; послаблення трудового потенціалу; нестача матеріально-технічного забезпечення та важливих ресурсів; унеможливлення проведення економічної діяльності на окремих територіях; небезпека логістичних маршрутів тощо. Виокремлено потенційні загрози фінансово-економічній безпеці України: послаблення трудового потенціалу; нестабільний рівень суспільної довіри; складнощі з фінансуванням бюджету; зниження інвестицій та інновацій; негативний вплив війни на довкілля; зменшення здатності економіки забезпечити продовольчу безпеку через проблеми в аграрному секторі.

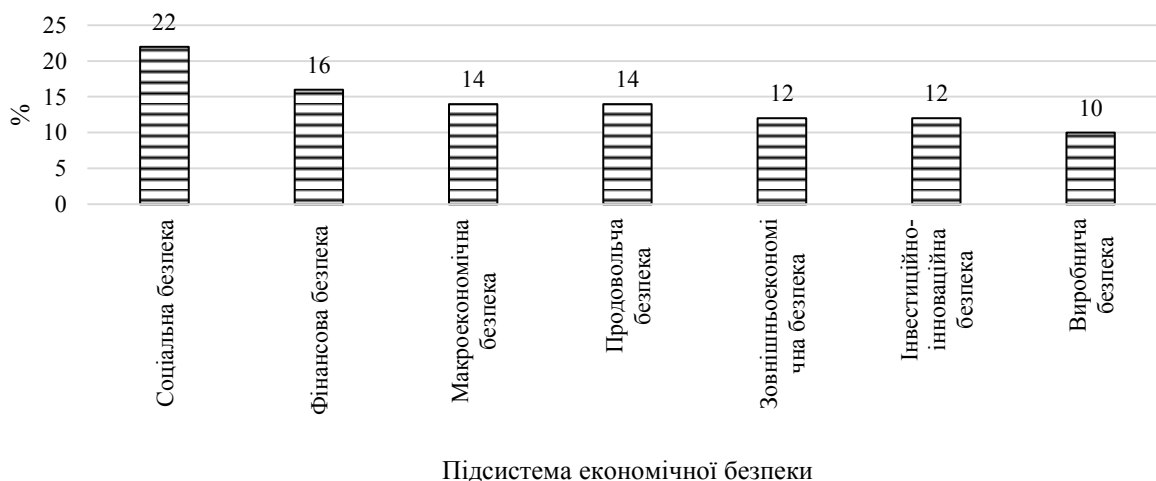
Ключові слова: продовольча безпека, макроекономічна нестабільність, фінансово-економічна безпека, державний борг, фінансово-економічна стійкість.

Урахування комплексу специфічних загроз фінансово-економічній безпеці держави, логіки їх розвитку і взаємодії в умовах воєнного стану дозволяє поглибити уявлення про фінансово-економічну стійкість, ефективно коригувати фінансово-економічну політику державу, спрямовану на підвищення рівня захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Фінансово-економічна безпека як здатність національної економіки до збереження незалежності та захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз, досягнення високої конкурентоспроможності у світовому економічному середовищі, а також до стабільного та збалансованого зростання, об'єднує важливі показники оцінки стану фінансової та економічної систем [2].

На початку повномасштабної війни фінансово-економічна безпека України значною мірою забезпечувалась завдяки раніше накопиченим резервам, оперативній консолідації зусиль суспільства на регіональному та місцевому рівнях, самоорганізації та об'єднаності громадян України, міжнародній підтримці [3]. Зараз безпосередній вплив бойових дій на фінансово-економічну безпеку України значно посилюється через цілеспрямовані атаки на критичну інфраструктуру країни, виснаження фінансових резервів населення та бізнесу, збільшення економічних нерівностей тощо.

В експертно-аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень актуалізовано та оцінено 50 загроз за складовими економічної безпеки України [1]. До моніторингу загроз також були включені складові соціальної та продовольчої безпеки держави через те, що в умовах воєнного стану вони суттєво впливають на її стан (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл загроз підсистемам економічної безпеки України в умовах воєнного стану, %

Джерело: узагальнено автором за даними [1]

У 2023-2024 рр. стан складових економічної безпеки України є складним, однак у поточному оцінюванні враховано застосовані управлінські рішення та зусилля бізнесу, які надали можливість диверсифікувати діяльність та адаптувати бізнес-моделі до умов воєнного стану в державі, частково відновити економічну діяльність та компенсувати частину збитків у пріоритетних сферах для відновлення економічної безпеки держави.

Високим рівнем ризику характеризуються показники дефіциту державного бюджету та зростання державного боргу й видатків на його обслуговування, які інтенсивно впливають на рівень економічної безпеки держави. Також суттєвими загрозами економічній безпеці в умовах воєнного стану є найчутливіші індикатори до руйнівних наслідків війни, а саме: послаблення трудового потенціалу, нестача матеріально-технічного забезпечення та важливих ресурсів, унеможливлення проведення економічної діяльності на окремих територіях, небезпека логістичних маршрутів тощо.

Серед загроз продовольчій безпеці України в умовах воєнного стану доцільно виокремити: локальні дефіцити продуктів харчування через складність постачання; зменшення обсягів виробництва важливих видів сільськогосподарської продукції; руйнування інфраструктури виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; погіршення якості харчування населення; фінансові та матеріально-технічні втрати частини сільськогосподарських виробників; дефіцит трудових ресурсів у сільськогосподарському виробництві.

Доцільно також визначити коло потенційних загроз, які можуть суттєво впливати на економічну систему України, але зараз мають помірну ймовірність. Це сприятиме ідентифікації потенційних факторів, які можуть збільшити ризики, і розробленню стратегії для їх запобігання. Серед таких факторів: велика кількість людей, які не повертаються до країни через безпекову ситуацію; нестабільний рівень суспільної довіри, що потенційно може погіршити податкову дисципліну, стимулюючи розвиток тіньової економіки; складнощі з фінансуванням бюджету, що може погіршити ефективність систем соціального захисту; зниження інвестицій та інновацій, що сповільнює економічне відновлення; негативний вплив війни на довкілля, що може ускладнити економічну діяльність, особливо в сільському господарстві; зменшення здатності економіки забезпечити продовольчу безпеку через проблеми в аграрному секторі.

Отже, попри зростання невизначеності, важливо враховувати наявні та потенційні загрози фінансово-економічній безпеці України у процесі прийняття управлінських рішень, оновлювати стратегії та дорожню карту задля прискорення обміну інформацією та розвитку координації між державними органами, місцевим самоврядуванням, бізнесом і громадянами, запроваджувати гібридні рішення, які комбінують традиційні підходи економічної політики з активними діями бізнесу та громадян.

Список використаних джерел:

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану : експертно-аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: <http://surl.li/mpviv> (дата звернення: 01.03.2024).
2. Poltorak A., Volosyuk Yu., Tyshchenko S., Khrystenko O., Ribachuk V. Development of directions for improving the monitoring of the state economic security under conditions of global instability. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2023. № 2(13-122). pp.17-27. doi: 10.15587/1729-4061.2022.253062.
3. Eric T. Repercussions of the Russia-Ukraine war. *International Review of Economics and Finance*. 2024. Vol. 89. pp. 366-390. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.07.064>.

Annotation. The distribution of threats to the subsystems of Ukraine's economic security in conditions of a state of war has been analyzed. Emphasis is placed on the high level of risk of such threats: indicators of the state budget deficit and the growth of public debt and expenditures on its servicing; weakening of the labor potential; shortages of material and technical resources; prevention of economic activities in certain territories; risks to logistic routes, and so forth. Potential threats to Ukraine's financial and economic security have been identified: weakening of the labor potential; unstable level of social trust; budget financing difficulties; decreased investments and innovations; negative impact of the war on the environment; and reduced ability of the economy to ensure food security due to issues in the agricultural sector.

Keywords: food security, macroeconomic instability, financial and economic security, public debt, financial and economic stability.